

A photograph of Jens Stoltenberg, NATO Secretary General, speaking at a podium. He is wearing a dark suit, a white shirt, and a dark tie. He has short grey hair and is wearing glasses. He is gesturing with both hands raised, palms facing forward. The background is a blue wall with a decorative pattern. The text is overlaid on a dark green banner at the bottom of the image.

«Møte med NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg og utenriksminister Anniken Huitfeldt»

Oppsummering fra Atlanterhavskomiteéns RESPONS-arrangement i Oslo, 30. mai 2023

Kristin Haugevik og Øyvind Svendsen

Utgiver: Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Copyright: © Norsk Utenrikspolitisk Institutt 2023
ISSN: 1894-650X
Lisens:

Alle synspunkter står for forfatterens regning. De må ikke tolkes som uttrykk for oppfatninger som kan tillegges Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Artikkene kan ikke reproduseres – helt eller delvis – ved trykking, fotokopiering eller på annen måte uten tillatelse fra forfatterne.

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2d
Adresse: PO box 7024 St. Olavs Plass
0130 Oslo, Norge
Internett: www.nupi.no
E-post: post@nupi.no
Fax: [+ 47] 22 99 40 50
Tel: [+ 47] 22 99 40 00

Den norske Atlanterhavskomiteé og Utenriksdepartementet inviterte til foredrag og samtale med NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg og utenriksminister Anniken Huitfeldt i Gamle Logen. Anledningen var NATOs uformelle utenriksministermøte som fant sted i Oslo den samme uken.

Invitasjonsteksten reiste følgende overordnede spørsmål: Hva står på spill for transatlantisk og norsk sikkerhet i en verden preget av stormaktsrivalisering og krig? Hvilken virkning vil Finlands og Sveriges NATO-medlemskap ha for Norges nærområder og for NATO som helhet? Hvordan skal vi verne om vestlige, demokratiske verdier i møte med stadig flere autoritære krefter som finner sammen i et tettere og mer forpliktende samarbeid?

Arrangementet startet med korte innledninger fra Huitfeldt og Stoltenberg, etterfulgt av panelsamtale ledet av Kate Hansen Bundt. Til sist fikk Halvor Tjønn (frilansjournalist), Robin Allers (IFS) og Karsten Friis (NUPI) stille forberedte spørsmål fra salen.

Huitfeldt gikk historisk til verks i sitt innlegg og snakket om hvordan Norge defineres som nasjon gjennom tilslutningen til Atlanterhavspakten. Hun trakk videre frem at «vi har en farlig og uforutsigbar nabo i nord» og at vi har sett store endringer i Russland over tid. Under Putin har Russland beveget seg i en mer autoritær retning, noe som var utgangspunktet for nærområdeinitiativet i 2008 og anskaffelsen av F35. Samtidig vektla Huitfeldt at Russland «vet hvor de har oss og at vi er med i en defensiv forsvarsallianse».

Huitfeldt sa at den styrkede russiske retorikken knyttet til bruk av atomvåpen har vært uansvarlig, og at den har kommet som følge av at deres konvensjonelle evner har blitt svekket av landets krigføring i Ukraina. Hovedtyngden av Russlands atomvåpenarsenal er posisjonert i nordområdene og Huitfeldt uttrykte at nordområdene ville være Norges hovedfokus på det uformelle utenriksministermøte i Oslo: «Norges beliggenhet og vår sikkerhetspolitiske betydning har blitt tydeligere, og alliert forsterkning er avgjørende for kollektivt forsvar».

Huitfeldt avsluttet med å trekke frem Norges hovedfokus i det uformelle utenriksministermøtet: Norges og NATOs rolle i å ta ansvar for sikkerheten i nord inkludert kritisk infrastruktur, at Sverige må inn i NATO snarest mulig, og Norges rolle i støtten til Ukraina gjennom Nansenprogrammet.

Stoltenberg startet med å poengtere at

«vi møtes i en tid som er farligere og mer uforutsigbar enn vi har opplevd på mange tiår. Stormaktsrivalisering er på fremmarsj, våre verdier er under press, og det er full krig i Europa. Putins invasjon av Ukraina er slutten på den verden vi prøvde å bygge etter den kalde krigens slutt. Det vi gjør og ikke gjør nå kommer til å forme verden i flere tiår. Vi lever i en skjebnetid.»

Stoltenberg trakk videre frem at hensikten med møtet i Oslo var å forberede toppmøte som skulle finne sted i Vilnius i juli og vektla tre viktige saker som skulle diskuteres under møtet:

Det første var Ukraina. Stoltenberg regnet med at NATO-landene ville bekrefte og forsterke sin politiske og militære støtte til Ukraina. Han trakk videre frem at Putin ved sin invasjon undervurderte både Ukrainas evne til å stå imot og NATO-landenes evne og vilje til å støtte Ukraina. Et sentralt spørsmål var hvordan en kan formulere Ukrainas fremtidige rolle som

medlemsland i NATO. Det er det ulike syn på blant NATOs medlemsland, noe Stoltenberg ikke la skjul på. Allikevel påpekte Stoltenberg at landene er enige om at NATOs dør er åpen for nye medlemmer, at Ukraina kommer til å bli medlem på et tidspunkt, og at 31 land og Ukraina bestemmer når det skal skje – ikke Moskva. I tillegg er medlemmene i alliansen enige om viktigheten av at Ukraina overlever som selvstendig land i Europa.

Stoltenberg trakk videre frem at kriger er uforutsigbare og når krigen slutter må en bidra til å sørge for at det ikke skjer igjen, at historien ikke gjentar seg. Når krigen på et tidspunkt er over må det være en definitiv slutt for krigen – ikke en pause. Stoltenberg påpekte videre at når krigen er over må NATO og Ukraina diskutere rammeverk, herunder medlemskap og sikkerhetsgaranti, men også hvordan styrke Ukrainas militære kampkraft. Stoltenberg forventet videre at NATO-landene ville bli enige om et flerårig program med sikte på å få Ukraina over fra et Sovjet-system til NATO-planer som sikrer full interoperabilitet.

Den andre hovedsaken Stoltenberg trakk frem var kollektivt forsvar. Annekteringen av Krim i 2014 utløste den sterkeste omstillingen av NATO siden den kalde krigens slutt. NATO har gått fra de store operasjonene ute til kollektivt forsvar hjemme. Dette inkluderer også økende forsvarsbudsjetter. Stoltenberg forskutterte at NATO-landene vil bli enige om nye skritt, mer detaljerte forsvarsplaner med konkrete krav til hvilke kapasiteter den enkelte allierte skal bidra med.

Stoltenberg understreket at dette vil koste penger, og at det vil være en fullbyrdelse av den omstillingen som startet på NATO-toppmøtet i Wales i 2014. NATOs 2%-mål er ikke lenger noe vi strekker oss mot, la Stoltenberg til, men et absolutt minimum. Stoltenberg uttrykte også takknemlighet for at Norge har sluttet seg til dette målet, samtidig som han erkjente at dette er kostbart fordi det betyr å bruke mindre penger på andre ting.

Den tredje saken Stoltenberg trakk frem var hvordan NATO håndterer de sikkerhetspolitiske konsekvensene av Kinas framvekst. Stoltenberg sa at «Kina ikke deler våre verdier, boikotter land som ikke er enig med dem, og samarbeider tettere og tettere med Russland». Kinas

Generalsekretær i Den norske Atlanterhavskomiteé Kate Hansen Bundt i samtale med NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg og utenriksminister Anniken Huitfeldt. Foto: NATO

Økende økonomiske, politiske og militære makt har betydning for NATO og for nesten alt det NATO gjør. Dette har også betydning for NATOs samarbeid med partnere i Stillehavsregionen, ifølge Stoltenberg. Stoltenberg mente videre at jo mer Beijing ser at Putin lykkes i Ukraina, jo mer vil Kina være villig til å bruke militær makt for å nå sine mål.

Til sist trakk Stoltenberg frem at NATO ville markere at alliansen har gått fra å være 30 til 31 land med Finlands inntreden. NATOs generalsekretær var også helt sikker på at Sverige i praksis var beskyttet av NATO gitt alle sikkerhetsgarantier som har blitt gitt til landet selv om de enda ikke er medlem.

Bundt innledet panelsamtalen med å spørre om Norges økte geopolitiske betydning gjenspeiles i NATOs strategi. **Stoltenberg** svarte at ting var annerledes i tiden før NATOs omstilling i 2014, men at NATO er en nordatlantisk organisasjon der også klimaendringene, verdien av Norge som energileverandør og sårbarheter knyttet til kritisk infrastruktur har gitt Norge ny betydning. Her snakket panelet også om norsk-tysk samarbeid knyttet til det sistnevnte. Stoltenberg påpekte også at betydningen av offshore kritisk infrastruktur vil bli større dersom man lykkes med den grønne omstillingen.

Bundt og **Huitfeldt** trakk Arktisk råd inn i diskusjonen og påpekte at rådet ikke skal ha sikkerhetspolitikk på agendaen, og at det vanskelig å finne en vei fremover fordi Norge ikke kan ha politisk kontakt med Russland slik som tidligere. For Norge er det en hovedprioritering å bidra til at organisasjonen består.

Bundt spurte Stoltenberg om hvordan Ukraina kan nærme seg NATO i fremtiden. Stoltenberg understreket at NATO har sagt at Ukraina vil bli medlem av NATO og det neste skrittet er en Membership Action Plan (MAP). Stoltenberg påpekte at det er ulike meninger om veien videre, men at det handler om å gjøre de rette tingene for å få Ukraina nærmere NATO, uavhengig av hva en kaller det. Knappt noen mener, påpekte Stoltenberg, at de kan bli medlem slik situasjonen er i dag. Uansett er diskusjonene viktige fordi mer konkrete diskusjoner vil komme når krigen er over.

Huitfeldt sluttet seg til Stoltenbergs analyse og påpekte at den tverrpolitiske støtten i Norge er viktig og noe ikke alle land får til på samme måte. På denne måten vil støtten være der over tid, også når landet skal bygges opp.

Bundt fulgte opp med å spørre om norske bidrag med F-16 jagerfly er hensiktsmessig. **Huitfeldt** svarte kort med at det er et viktig initiativ for å sikre interoperabilitet og trene ukrainerne for fremtiden. **Stoltenberg** la til at det å ha et avansert flyvåpen vil kunne bidra til avskrekking i fremtiden for å unngå en ny konflikt.

Bundt spurte Stoltenberg om hvordan NATO skal sørge for at NATOs vending mot kollektivt forsvar skal materialisere seg. Generalsekretæren fortalte om konkret arbeid i NATO for å implementere dette, inkludert det å komme med spesifikke krav til de ulike medlemslandene. Videre vektla han at dette ikke kun handler om å ha kampgrupper i øst. De er skalert opp og det øves mye. Det er vel så viktig å ha høy beredskap og kunne komme til unnsetning der ting skjer, i øst og andre steder.

Huitfeldt la til at det er et samlet budskap fra de nordisk-baltiske utenriksministerne at det er viktig å følge opp de forpliktelsene vi har påtatt oss. Huitfeldt la videre til at Norge bidrar med kampstyrker i Litauen.

Bundt spurte Stoltenberg om hva han tenker om den norske kriseforståelsen i møte med krigen i Ukraina. **Stoltenberg** var tydelig på at han føler at også i Norge er det en dypere forståelse for situasjonen nå. Russlands invasjon gir ikke grunn til å være overrasket gitt utviklingstrekkene de siste årene og etterretningen som forelå utover høsten 2021. Etter fullskalainvasjonen har alvoret sunket inn og nå gir også politiske partier som før har vært mot støtte til Ukraina sin støtte til at Norge bidrar.

Første spørsmål fra salen kom fra **Halvor Tjønn**. Han spurte om overgrep mot sivilbefolkningen i Ukraina og om hvorvidt vi utsetter egen sivilbefolkning for samme risiko ettersom NATO ikke har full kontroll langs hele sin grense. **Robin Allers** spurte om hva som er igjen av muligheter for dialog i balansen mellom avskrekking og beroligelse, også knyttet til Kina. **Karsten Friis** spurte til sist om EU og NATOs mer avklarte rolle og muligheten for samarbeid, i tillegg til Norges utenforskap.

Huitfeldt tok tak i Allers' spørsmål og påpekte at vi må avklare hva avskrekking og beroligelse er. Hun påpekte at beroligelse ikke utelukkende handler om dialog, men også at russerne skal vite hvor de har oss for å unngå misforståelser. Her trakk hun frem at Russland stadig blir invitert som observatører ved våre øvelser, uten at de vil komme. Det er mindre dialog nå enn før, men det er politisk kontakt på et minimum nå. Til spørsmålet om EU understreket Huitfeldt at Norge ikke ønsker parallelle strukturer og at hovedtyngden i norsk forsvars og sikkerhetspolitikk ligger i NATO.

Stoltenberg startet med å understreke at avskrekking er vårt førstelinjeforsvar, også uten at vi har styrker stående langs hele grensen. Men vi har tilstedeværelse og øvelser, og vi

Stoltenberg innleder panelsamtalen. Foto: NATO

kommuniserer til Russland at vi har styrker til å forsvare hver kvadratmeter. Slik var det også i Berlin under den kalde krigen. Vår tilstedeværelse med kampgrupper i øst er dels for å øke troverdigheten av avskrekking, men vi kommer aldri til å ha alle våre styrker stasjonert der. Det er heller ikke nødvendig for å ha tilstrekkelig avskrekking. Vi har også hemmelige planer for hvordan NATO kan forsvare hele alliansen, også ved å raskt kunne komme til unnsetning. Stoltenberg understreket også ønsket og behovet for militær-teknisk kontakt for å unngå misforståelser som en viktig del av beroligelsen. Stoltenberg uttrykte også bekymring for at kontakten knyttet til rustningskontroll er på et lavmål, og problematiserte også at dette ikke lenger handler kun om vesten og Russland, men også Kina.

Stoltenberg tok også for seg spørsmålet om EU-samarbeid. Vi møtes nå ofte. Det er nytt og det er bra, understreket Stoltenberg. Det er også bra at EU gjør mer i forhold til forsvar og i forhold til Ukraina. Enhver meningsfull innsats fra EU krever mer penger, og det har NATO bedt om. Men det er et men her: EUs forsvar gjort på feil måte er en utfordring for NATO. Overlappende kapasiteter vil være en politisk og faktisk svekkelse, for eksempel EUs forslag om en innsatsstyrke og kommandostruktur. To halve kommandostrukturer er ikke én kommandostruktur, påpekte Stoltenberg. Problemet er at EUs NATO-medlemmer vil få to kapasitetsmål, noe som ikke er riktig. Stoltenberg påpekte at han er for EU, men ikke som definerende for rammen av norsk sikkerhet. Her trakk han også frem at 80% av NATOs bidrag kommer fra land som ikke er med i EU.

Om forfatterene

Kristin Haugevik

Seniorforsker

Kristin Haugevik er seniorforsker i Forskningsgruppen for global orden og diplomati. Haugevik har doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo (2014). På NUPI jobber hun særlig med internasjonalt diplomati, mellomstatlig samarbeid, europeiske og transatlantiske relasjoner og norsk, nordisk og britisk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Øyvind Svendsen

Seniorforsker

Øyvind Svendsen er seniorforsker i Forskningsgruppen for global orden og diplomati ved NUPI. Hovedtema i forskningen hans er utenrikspolitikk, diplomati og forsvars- og sikkerhetspolitikk. Svendsen forsker særlig på disse temaene i en europeisk kontekst. Hans doktorgrad er fra Institutt for Statsvitenskap ved Københavns Universitet (2020).

Norsk Utenrikspolitisk Institutt [NUPI] ble etablert i 1959, og er et ledende, uavhengig Forskningsinstitutt på internasjonal politikk og områder av relevans for norsk utenrikspolitikk. Formelt er NUPI underlagt Kunnskapsdepartementet, men opererer likevel som en uavhengig, ikke-politisk virksomhet i alle sine faglige aktiviteter. Forskning utført ved NUPI spenner fra kortsiktig anvendt forskning til mer langsiktig, grunnforskning.

Forsidebilde: NATO

NUPI
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
C.J. Hambros plass 2D
PO Box 8159 Dep. NO-0033 Oslo, Norway
www.nupi.no | post@nupi.no

